

ÁLMOSD

Terület: 34,13 km²
Lakosság: 1.772 fő
Polgármester: Köteles István

Elérhetőség:

Álmosd Község Önkormányzata
4285 Álmosd, Fő u. 10.
Telefon/fax: 52/388-035

Álmosd község címere

Elhelyezkedés

A község Hajdú-Bihar megye keleti részén, közvetlenül a magyar-román határ mentén helyezkedik el. Debrecentől 34 km-re, a szomszédos Létavértes városától 11 km-re fekszik. A település megközelítése Debrecenből közúton több irányból történhet. Legrövidebb úton Bánkon keresztül Létavértes irányából juthatunk el a településre. A 47. sz. főútról letérve, a 4809-es úton Sárándon keresztül elsősorban a Hajdú Volán helyközi buszjáratok biztosítják az összeköttetést Debrecennel. A 48. sz. főútról Vámospércsen letérve a 4806. sz. útra a szomszédos Bagaméron keresztül juthatunk el Álmosdra. Vasútállomása nincs a településnek, vasúton Vámospércsig lehet eljutni, onnan közúton.

A község az Erdőpuszták, mint kistáj egyik gyöngyszeme sokszínű építészeti és kulturális örökségeivel. Álmosd jellemzően mezőgazdasági település, meghatározó iparral nem rendelkezik a település. A kistelepülés számára az idegenforgalom és turizmus tudatos fejlesztése jelenthet kitörést a fekvéséből adódó elzártságából. Ennek alapjául szolgálhat a község határában fekvő mintegy 50 hektárnyi vízfelületű mesterséges tó.

Földrajz, természeti adottságok

A település a homokos Dél-Nyírség és a ligetes Erdőpuszták találkozásánál fekszik. Álmosd az Érmellék északi löszös hát nevű részén mintegy 3400 hektár területen helyezkedik el. Felszínét hullámos hordalékkúp-síkság, északi részét dél-nyírségi homokos lösz, déli részét típusos lösz jellemzi. Talaja mészlepedékes csernozjom talaj. Éghajlata mérsékelt száraz, amely kedvező a szántóföldi és kertészeti kultúrák termesztéséhez. A település legjelentősebb természeti értéke a termőföld, amely a növénytermesztés révén a lakosság megélhetését biztosítja. Másik kiemelkedő természeti érték a község határában fekvő 50 hektár területű mesterséges tó, mely jó alapot ad a helyi turizmus fejlesztésére.

Növényzete a Tiszántúl flórajárásba (Crisicum) tartozik. A szántóföldi növénytermesztés kiterjedt, de az egykori természetes növénytakaró – tölgy- kőris- szil ligeterdők, ecsetpázsisos sziki rétek – foltokban még fellelhetőek. A település természetes növény- és állatvilága védelmet élvez.

Történelem

Írott források először 1261-ben említették Álmosd nevét. Régészeti források alapján már a korai Árpád-korban is élhettek területén. Névtörténetéből is arra lehet következtetni, hogy már a XI. században lakott település lehetett. A község az Ákos nemzetség birtoka és temetkezési helye volt, mely fokozatosan faluvá fejlődött. A tatárjárás Álmosdot elpusztította, mely később a Marót, Monoszló, de főként az Ákos-nem birtoka lett. Írott forrásokban 1261-ben jelent meg, V. István király ekkor erősítette meg a Chyre (Csire) családot ismét a falu birtokjában.

A tatárjárásban elpusztultak Álmosd birtokosainak papírjai, ezért fordulhat elő, hogy írásos emlékek csak viszonylag későn említik. A település híres építésze-ti öröksége az eredetileg XIV. századból származó téglatemplom maradványai. A Chyre Zsigmond által építtetett templomot 1805-ben bővítették, majd 1822. körül átépítették. Az egykori templom maradványai a mai református templom alatt találhatóak. A korabeli templomot és kertjét vastag kőfállal vették körül, amely máig megmaradt.

Református templomot körülvevő kőfal

Az 1552. évi összeírás szerint Álmosd 23 adózó portával népes településnek számított. A falut birtokló Chyre család kihaltával, Tahy Ferenc, majd Dobó István birtoka lett a község.

Az 1604-es álmosdi csata emlékmve

A település igazi hírnevét az 1604. évi győztes csatának köszönheti, melyben Bocskai István fejedelem hajdúi a császári csapatok felett arattak győzelmet. Az álmosdi csata emlékműve –egy szoborcsoport- a község határában áll. A török megszállás alatt a falu elnéptelenedett, majd mintegy 30 év után kezdett ismételten benépesedni. A XVII. század végétől több család birtokolta a falut, köztük a Himnusz költőjének Kölcseynek a családja. A költő gyermekkorát és később felnőttként az 1812-1815. közötti éveket is a településen töltötte.

A település fejlődéséért sokat tett a Chernel birtokos család leszármazottja, Chernel József. A birtokos 1849-ben bekövetkezett halálakor végrendeletében 16.000 pengőt adományozott a faluközösségre egy kisedővő és koldusápoló intézet létrehozására. Az intézet 1862-ben kezdte meg működését. Az épület homlokzatán egy tábla hirdeti az adományozó nevét és az építés dátumát, falán pedig az egykor intézetben dolgozó Szabó Endre pedagógus-írótisztelőre emléktáblát helyeztek el.

A Chernel József alapította kisedővő és koldusápoló egykori épülete

A település jogállását tekintve 1773-tól Bihar vármegyéhez tartozó község, 1882-től nagyközség. 1950-től Hajdú-Bihar megye önálló tanácsú községe, majd 1973-tól Bagamér székhellyel nagyközségi közös tanácsú település. Önállóságát 1990-ben nyerte vissza a település.

Műemlékek, látnivalók

A település építészeti és történelmi-kulturális örökségében egyaránt bővelkedik.

Álmosd turizmusának mai napig legjelentősebb eleme a Kölcsey család egykori lakóháza, melyben a Kölcsey Ferenc, a Himnusz költője éveket töltött el gyermek- és felnőttkorában egyaránt. A népi klasszicista stílusban épült, XVIII. századi kúria ma Kölcsey múzeumnak ad helyet, melyben a család korabeli berendezései és használati eszközei mellett a költő kéziratai, levelezései tekinthetők meg.

Kölcsey Ferenc emlékmúzeum, a Kölcsey család egykori lakóháza

Kölcsey Ferenc mellszobra a múzeum udvarán

A kiállítást elsősorban diákok, iskolai csoportok látogatják. A kúria pincehelyisége szintén kiállító teremként működik, mely bemutatja az „Érmelléki szőlőskultúra és bortermelés” emlékeit. A kúria hangulatos, fákkal övezett udvarán áll az 1975-ben felavatott Kölcsey Ferenc mellszobor, amely Márton László szobrász alkotása.

A népi hagyományos mesterségek bemutatását szolgálja a Rákóczi u. 2. szám alatti nádfedelel paraszti ház, amely Mucsi Mihály kovácmester XIX-XX. század fordulóján működő műhelyét, a mesterség tárgyi emlékeit ismerteti meg a látogatókkal.

Mucsi Mihály kovácmester műhelye

Fotó: Magyarország kistréjiói

Miskolczi kúria

Az 1802-ben klasszicista stílusban épült műemlék a Táncsics utcában álló Miskolczi kúria. A Miskolczi család örizte 1840 -1944 között Kölcsey Ferenc levelesládáját a költő végrendeletének és a Himnusznak a kéziratával. A kúria mögött egy természeti értékekben gazdag park húzódik. A parkban ritkaságnak számító fák állnak, köztük lucfenyők, hársak, juharfélék. Különösen szép a park bejáratát őrző 250 cm törzsátmérőjű vadgesztenyefa. A fa hat meggyökeresedett ágából új törzsek fejlődtek, amelyek átmérője egyenként meghaladja a 70 cm-t is.

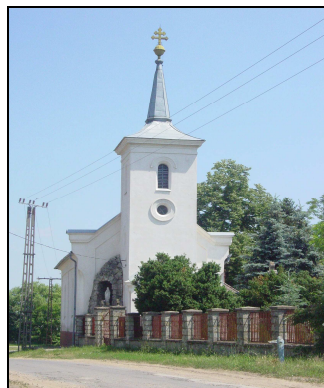
Miskolczi kúria parkja a vadgesztenyefával

Álmosd 2 templommal is büszkélkedhet. A XIII-XIV. századi református templom mai formáját az 1805-ös, illetve 1822-24. közötti átépítések után nyerte el. A XIV. századi téglatemplom maradványai a mai templom alatt fellelhetők. A templomot több száz éves kőfal öleli körül, mely különleges látványt nyújt a település központjában álló épületnek.

A református templom

1850-ben épült a szintén műemlék jellegű görög katolikus templom.

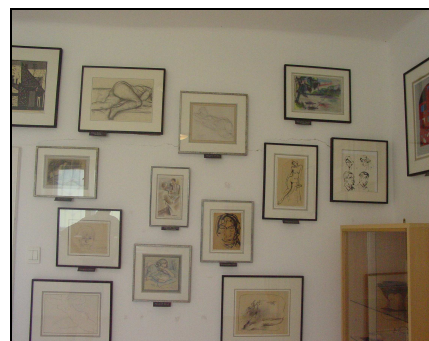
A görög katolikus templom

Az 1604. október 15-én Bocskai István fejedelem vezetésével a hajdúk által megvívott győztes álmosdi csatának a község két emlékművet is felállíttatott. Az egyik emlékmű – Nagy Sándor alkotása – a főtéren áll, a másik 1996. október 15-én felavatott monumentális emlékmű a község határában áll, melyet Győrfi Lajos szobrászművész készített.

Az álmosdi csata emlékműve a község határában

A település kulturális életéhez szervesen kötődik Joseph Kádár festőművész, akinek köszönhetően további két állandó kiállítása is van Álmosdnak. A református templommal szemben a központban tekinthető meg a festőművész képekből, fotókból és régészeti leletekből álló kiállítása.

Joseph KadarMúzeum tárlata

Talán országosan is egyedülálló a Kölcsey kúria utcájában álló Post-Mail-Art Múzeum. A Múzeum a Kölcsey Emlékház utcájában áll. A múzeumnak helyt adó épületet Joseph Kádár megvásárolta és azt a községnek adományozta gyűjteményével együtt.

A múzeumban a művészek a világ minden tájáról küldött különböző egyedi és különleges, esetenként extrém „levelezőlapjai” láthatók.

Post-Mail-Art múzeum

Részlet a Post-Mail art Múzeum gyűjteményéből

A képen Joseph Kadar látható

Képek a településről:

Felújított nemesi kúria

XIX. sz. eleji ház (Kölcsey Múzeummal szemben)